

Hoge commissaris te Djakarta (Hirschfeld) aan minister van Uniezaken en Overzeese Rijksdelen (Van Maarseveen), 23 mei 1950

Voor Van Maarseveen persoonlijk, mede voor Drees en Blom. Vervolg mijn telegram 84.

Ik had 23 dezer om 19.30 uur een lang gesprek met Sukarno, waarbij alleen Pringgodigdo tegenwoordig was. Hoewel mijn humeur door de verklaring van de woordvoerder van Defensie aanzienlijk geleden had, zo opent de bespreking met de President weer enige perspectieven. Hij deelde mij mede, in beginsel bereid te zijn om op te treden in de richting, zoals ik deze gisteren had gesuggereerd. Daarbij werden successievelijk de verschillende punten doorgenomen.

In de eerste plaats heb ik hem uitgelegd, dat het bevel van Buurman aan KNIL-troepen in Ambon inhield gehoorzaamheid en zo deze niet opgevolgd werd uitstoting uit KNIL. Een groot deel der troepen is niet gehoorzaam geweest, zodat formele verklaring tot uitstoting thans zou moeten volgen. Deze heb ik echter aangehouden omdat, wanneer naar een nieuwe oplossing gestreefd wordt, uitstoting formeel nog niet verklaard mag worden. Sukarno was het hiermede eens.

In de tweede plaats bestond er overeenstemming over dat, indien Hare Majesteit de Koningin een verklaring zal afleggen en Sukarno een verklaring zal afleggen, deze verklaringen over en weer voorgelegd moeten worden, zodat men van beide zijden het er over eens moet zijn, dat deze verklaringen niets bevatten waartegen de andere zijde bezwaar zou moeten maken.

In de derde plaats zou de verklaring van de Koningin tegenover KNIL-troepen op Ambon in principe moeten inhouden een oproep tot gehoorzaming aan de bevelen van CLG. H.M. zou zich uitsluitend wenden tot deze troepen, niet tot het Ambonese volk en niet in Haar kwaliteit van Uniehoofd, doch uitsluitend als Koningin der Nederlanden tot Haar troepen.

In de vierde plaats richt Sukarno zich uitsluitend tot het Ambonese volk en hij is bereid het Ambonese volk een ruime mate van autonomie toe te zeggen in het kader van de nieuwe constitutie die in vorming is, dus niet bij plebisciet, met andere woorden hij wil aanstonds ruime lokale autonomie toezeggen.

Wat het punt van algemene amnestie aan alle betrokkenen betreft, zo wil de President hieraan in ruime mate tegemoet komen. Formule daarvoor heeft hij nog niet gevonden. De moeilijkheid voor hem schuilt voor een groot deel in de binnenlandse politiek en daarbij gaat het hem wat Ambon betreft vrijwel uitsluitend om de persoon van Soumokil. Om bij voorbaat te verklaren dat automatisch Soumokil geheel vrijuit gaat, viel hem met het oog op binnenlandse verhoudingen nog uitermate zwaar. Ik heb hem dringend betoogd, dat, indien men deze zaak statesmanlike wil oplossen, het onvermijdelijk is dat een aantal mensen vrij zal rondlopen waarvan men vindt dat zij gestraft zouden moeten worden. Conditie zou in dergelijke gevallen m.i. dan ook moeten zijn, dat dergelijke personen zich na de amnestie rustig houden en zich geheel uit het politieke leven terugtrekken. Hoewel Sukarno op dit gebied naar de ruimst mogelijke formule zoekt zo bleef hem het geval Soumokil nog hoog zitten, niet uit persoonlijke rancune, zoals hij mij verklaarde, doch in verband met binnenlandse politiek. Ik heb nogmaals aangedrongen een formule te kiezen welke geen voorbehoud kent, omdat anders het gevaar zou bestaan, dat later organen die niet gecontroleerd kunnen worden gaan ingrijpen. Ik kreeg de indruk, dat Sukarno nog oprecht over dit punt worstelt.

Wat de KNIL-soldaten betreft zo verklaarde hij zonder voorbehoud de amnestie ook op hen te willen toepassen, indien deze na herstel van rust en orde zouden worden afgevoerd.

In de vijfde plaats kwam de positie van KNIL op Ambon ter sprake, Sukarno geloofde dat het beter zou zijn om, indien het plan slaagt, de KNIL-soldaten van Ambon niet in het RIS-leger op te nemen maar op correcte wijze te laten afvloeien, met dien verstande, dat daarna individueel oud-soldaten weer dienst zouden kunnen nemen bij het RIS-leger, indien zij zulks wensen en

indien zij voor het RIS-leger aanvaardbaar zijn. Ik heb hem medegedeeld, dat dit punt nog eens militair bekeken moest worden.

In de zesde plaats was Sukarno het er mee eens, dat dit plan uitsluitend gerealiseerd zou kunnen worden indien het redelijke kans van slagen zou hebben. Hij zag volkomen in dat noch H.M. de Koningin noch hijzelf echec zou mogen lijden. Daarom stemde hij in met het aanwijzen van een commissie, die vooraf ter plaatse op Ambon zou moeten onderzoeken of de idee verwezenlijkbaar is. Persoonlijk ben ik van oordeel, dat de kansen, dat de idee verwezenlijkbaar is, niet te hoog mogen worden aangeslagen. Het zenden van een commissie geeft ons echter gelegenheid het uiterste te doen om een vreedzame oplossing na te streven. Sukarno verklaarde zeer uitdrukkelijk, dat hij het plan uit humanitaire overwegingen ten sterkste zou willen bevorderen, omdat hij zijn verantwoording zwaar gevoelde als er gestreden zou moeten worden. Ik heb hem er op gewezen, dat ik vreesde dat er niet voldoende medewerking zou zijn van RIS weermacht. Hij geloofde, dat het daarop niet behoefde af te stuiten, omdat naar zijn oordeel RIS-legerleiding inzag, dat zij een harde noot te kraken zou hebben indien er gevochten moet worden.

Wat de samenstelling van de commissie betreft, zo kon nog geen positieve suggestie worden gedaan. Ik heb Sukarno in overweging gegeven accoord te gaan met een commissie bestaande uit een vertegenwoordiger HC een KNIL-officier en een Indonesiër, die niet behoorde tot het RIS-leger. Met het laatste was Sukarno het geheel eens. Leimena zou niet meer geschikt zijn omdat hij bitter teleurgesteld was. Pelaupessy zou volgens hem nog geschikt zijn. Hij wilde dit ook nader overwegen. Evenzo moet ik mijnerzijds nog overwegen welke namen ik U van Nederlandse zijde zal voorstellen.

Ten zevende moet worden vermeld, dat Sukarno geheel inziet dat deze zaak met de grootst mogelijke geheimhouding zal moeten worden behandeld en alleen door delicaat optreden tot resultaten zou kunnen leiden. Ik heb hem toegezegd ons gesprek aan U voor te leggen. Hoewel ik, vooral wat het punt amnestie betreft, nog niet 100 procent bevredigd ben, zo ben ik toch van oordeel, dat gepoogd moet worden deze zaak op gang te brengen. Ik heb Sukarno beloofd hem Uw reacties te laten weten en ik zou het op prijs stellen, indien ik deze zo spoedig mogelijk zou mogen vernemen. Ik ben mij er ten volle van bewust, dat het een primaire eis is dat de Koningin niet voor een echec of zelfs een mogelijk echec geplaatst mag worden, anderzijds is het gelukt met Sukarno de discussie te brengen op een niveau zoals ik dit tot dusverre nog niet heb meegemaakt, zodat het zeer de moeite waard is om er ernstig naar te streven deze zaak tot een goed resultaat te brengen. Ik heb hem duidelijk gezegd, dat m.i. het oordeel van de commissie van beslissende betekenis zou zijn want indien deze tot de conclusie zou komen dat dit plan niet gewaagd mag worden dat dan H.M. de Koningin noch de President in een onaanvaardbare positie zouden mogen komen.

Daarna heb ik de gelegenheid aangegrepen de President mijn bezorgdheid tot uitdrukking te brengen over het optreden van de Minister van Defensie. Ik wees hem op de mededelingen van de woordvoerder van Defensie en op de stap die ik bij de Sultan gedaan had. Het antwoord op mijn brief, dat de Sultan mij 5 minuten voor de aanvang van de audiëntie bij de President liet brengen, is m.i. niet aanvaardbaar en vol kromme redeneringen. Ik heb dit stuk aan de President voorgelezen, die op het laatst hardop lachte. Hij verzocht mij de zaak nog eens persoonlijk met de Sultan op te nemen en hoewel hij zulks niet uitdrukkelijk zei verwacht ik, dat hij de Sultan wel iets zal zeggen. Ik zal U heden met de tekst van de brief van de Sultan niet lastig vallen, omdat ik er geen onmiddellijke beslissing op behoef en ik dit daarom nog eens met de Sultan wil bespreken.

Ik heb de President er ook op gewezen, dat het mij onmogelijk wordt gemaakt van CLG te eisen dat deze Schotborgh uit Makassar weghaalt wanneer Min. van Defensie tendentieuze publicaties uitgeeft. Te Uwer informatie wil ik wel verklaren, dat Schotborgh m.i. toch beter uit Makassar kan worden weggehaald, doch ik meende de President op deze wijze te kunnen verduidelijken hoe schadelijk de activiteit van het Ministerie van Defensie is. Ik heb hem daarover meerdere dingen gezegd en ik kreeg de indruk, dat hij het met mijn standpunt wel eens was al heb ik niet de waarborg dat hij krachtig zal doordrukken maar hij verheugde zich blijkbaar op het

warm onderhoud tussen de Sultan en mij. Gezien de goede reacties van de President geloof ik dat wij ondanks alle ergernissen het hoofd koel moeten houden. Dit heeft mij heden niet geringe moeite gekost en ik heb dit de President ook laten voelen. Voor Uw reacties houd ik mij zo spoedig mogelijk aanbevolen.

Nummer - 1031

Bijlage

De Nederlanders verantwoordelijk gesteld voor toestand op Ambon

Soukomil vertelde leugens

De Indonesische minister van defensie te Djakarta heeft verklaard, dat de Nederlanders verantwoordelijk zijn voor het ontstaan van de republiek Zuid-Molukken.

Gewapende troepen onder verantwoordelijkheid van het Nederlandse leger en de Nederlandse regering zouden een aantal politici gedwongen hebben de republiek Zuid-Molukken uit te roepen. Deze gewapenden zouden voorts arrestaties en moorden gepleegd hebben en een aantal Indonesiërs, dat Ambon wenste te verlaten, gedwongen hebben aldaar te blijven. De verklaring vervolgt: „De leidende figuur was de Indonesiër Soumokil, die volgens gegevens genaturaliseerd Nederlander is en die in een Nederlands legervliegtuig naar Ambon werd vervoerd, nadat hij te Makassar handelingen tegen de wet had verricht. Op Ambon vertelde hij leugens, zo zeide hij o.a. dat de Nederlandse regering evenals Australië en Amerika achter de beweging stonden. Na de proclamatie hebben de Nederlandse regering en het commando van de Nederlandse troepen de KNIL-troepen niet onder discipline kunnen terugbrengen. Ook de Nederlandse regering is medeverantwoordelijk.

De verantwoordelijkheid van de Nederlanders wordt veroorzaakt door het feit, dat Soumokil met een Nederlands vliegtuig naar Ambon werd overgebracht en dat de Nederlandse legerleiding niet in staat was de troepen onder bevel te houden.

Bovendien heeft de Nederlandse koloniale regering de anti-nationale gevoelens onder de Ambonese soldaten steeds aangewakkerd. De Nederlanders hebben in dit land krachten opgewekt, die zij niet konden bedwingen, waaruit lijden voor het Indonesische volk ontstaat”, aldus de verklaring.

Opheldering verzocht

Naar aanleiding van deze verklaring vernam Aneta van de zijde van het Nederlandse Hoge Commissariaat, dat men aldaar deze mededelingen met verwondering heeft vernomen, daar zij geheel ingaan tegen geest en inhoud van het bij voortdurende terzake gevoerde overleg tussen het Hoge Commissariaat en de regering der V.S.I. De Nederlandse Hoge Commissaris heeft zich dan ook tot de minister van defensie gewend met een verzoek om opheldering omtrent bedoelde mededelingen.

voorkomen kan worden. De afgelopen jaren hebben dikwijls dergelijke verschijnselen getoond: terwijl Nederlandse instanties met bepaalde Indonesische autoriteiten besprekingen voerden, verschenen ook vroeger officieel getinte Indonesische verklaringen, die dergelijke besprekingen doorkruisten.

De oorzaak daarvan kan in diverse richtingen worden gezocht — zoals De Nieuws-gier dezer dagen opmerkte: er blijkt uit, dat de Nederlands-Indonesische betrekkingen nog voor verbetering vatbaar zijn — doch de eventuele verklaarbaarheid er van neemt het lastige of onaangename karakter van de onparalleliteit in het optreden niet weg.

In het onderhavige geval heeft uitstoting inderdaad nog niet plaats gehad en het is aan te nemen, dat de autoriteiten van de V.S.I. de redenen daarvan kunnen bevroeden: voor Nederland blijft uitstoting tenslotte als ultimoratio over, en voor de toepassing hiervan moest de Hoge Commissaris, pas weder terug uit Nederland, zich uiteraard oriënteren. En alle mogelijke methoden om de zaak vredelievend op te lossen, zal hij toch ook zelf willen onderzoeken.

Sukarno over de kwestie Nieuw-Guinea

Na zijn radiorede, waarin hij over de aanspraken van Indonesië op Nieuw-Guinea heeft gesproken, heeft president Sukarno in een persgesprek met de correspondent van Reuter nogmaals de hoop uitgesproken, dat westelijk Nieuw-Guinea nog dit jaar bij de republiek zou worden ingelijfd en hij richtte een open uitnodiging tot de hoofdsteden van de wereld om Indonesië te helpen West-Nieuw-Guinea op niet-koloniale basis te ontwikkelen. Hij zei, dat het „goed voor Indonesië, goed voor de Nederlanders, goed voor Australië en goed voor de wereld” zou zijn als West-Nieuw-Guinea onder Indonesische souvereiniteit zou komen.

Hij ontkende categorisch, dat de Indonesische republiek aspiraties had ten aanzien van Oost-Nieuw-Guinea, dat onder gezag van Australië staat.

Persstemmen over Sukarno's aanspraken

De Sydney Sun zegt, dat het land, dat West-Nieuw-Guinea moet besturen, niet de Indonesische republiek is, die daarop generlei aanspraak uit hoofde van ras of aardrijkskundige gesteldheid kan doen gelden, maar Nederland, dat gedurende zo lange jaren over dat land een human bewind heeft gevoerd.

De Melbourne Herald hoopt, dat het ontbieden van de Australische ambassadeur enig effect zal hebben op de nieuw-natie en dat men er zich in Indonesië

ts ke-
telijke

ct.

van de
en be-
dering
stellen
veran-
te stel-

en uit
aarver-

dent

ocrati-
-jarige
urkije

dering
bije
edigen
n.
onken,
bene-
an de
laatste
dzake-
sident

slagen
wezig,
reden,
urkije

ft ha-